

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ В УКРАЇНІ

Світова економіка знаходиться в постійному процесі саморегуляції та розвитку. Протягом свого існування економіка еволюціонувала від аграрної, індустріальної, до постіндустріальної. Останні півстоліття характеризуються зростанням ролі знань – інтелектуальної праці людини серед інших факторів виробництва. Інформаційні революції сприяли становленню нової моделі економіки «економіки знань», яка має стати рушієм економічної стабілізації та розвитку, в період, коли економічні кризи стають все частішими, зокрема в Україні, ситуація ускладнилась через військову агресію з боку Російської Федерації.

Проблеми формування «економіки знань» розглядаються в роботах зарубіжних і вітчизняних економістів Л. Абалкіна, В. Андрущенко, О. Бабкіної, В. Вікторова, А. Динкіна, Ю. Журавського, М. Кастельс, К. Келлі, Г. Колодко, В. Макарова, Ф. Махлуп., В. Лутай, О. Сахненко, Д. Тапскотт, Дж. Ходжсона.

Країни, які зорієнтували економіку на розвиток освіти, науки, інновацій та інформаційно-комунікаційних технологій, шляхом використання сприятливого економічного стимулювання та інституційного режиму створюють стабільну стратегічну конкурентоспроможність на світовому ринку і на сьогодні, активно розвиваються.

Сьогодні в Україні існує сукупність чинників формування та відтворення людського капіталу, які істотно послаблюють конкурентні позиції. Подрою О.П. було виділено найважливіші них:

1. Фінансування розвитку людського капіталу. Видатки на охорону здоров'я та освіту в Україні є незначними у порівнянні з країнами з високим рівнем розвитку людського капіталу. За оцінками експертів Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) при рівні витрат на охорону здоров'я нижчому 5% обсягу ВВП економіка стає неефективною, в Україні за 2014 р. вони склали 7,82% від ВВП, з яких 54,7% – витрати держави, а 42,4% – витрати домогосподарств. Для порівняння: витрати на охорону здоров'я у 2013 р. у Ісландії становили 9,1%, Данії – 10,3%, США – 16,4%, Франції – 11,1%, Польщі – 7%. Державні видатки на освіту у нашій країні у 2014 р. становили 6,2% обсягу ВВП, у Ісландії – 13,1%, США – 13,8%, Данії – 14,9% [1].

2. Рівень охорони здоров'я та якості початкової освіти. За цими критеріями Україна помітно відстає від розвинених економік і посідає 74 місце серед 142 країн, не зважаючи на те, що демонструє високі показники охоплення населення початковою освітою (більше 98% дітей, згідно з даними Держкомстату України). Для порівняння за рівнем охорони здоров'я та якістю початкової освіти Польща є 40-ою, Норвегія – 21-ою, Фінляндія – першою, вищої освіти та професійного вдосконалення Україна є 51-ою, Польща – 31-ою, Норвегія – 15-ою, Фінляндія – першою [1].

3. Демографічні зрушення. За роки незалежності чисельність населення скоротилася більше ніж на 8 млн. осіб, крім того, приблизно 2 – 3 млн. українців здійснюють трудову діяльність за межами країни. Невтішними являються прогнози щодо збереження тенденції подальшого зменшення кількості населення України. Серед основних причин погіршення демографічної ситуації слід виокремити: погіршення якості життя та здоров'я, переважання рівня смертності над рівнем народжуваності, низький рівень доходів та добробуту, зміна традиційного життєвого устрою, домінування міського способу життя над сільським, високий рівень безробіття, диференціація рівня доходів найбагатших та найбідніших верств населення [1].

Україна спроможна вирішувати свої соціальні, економічні, політичні та міжнародні проблеми використовуючи значний та високий науковий потенціал в країні, що сприятиме інноваційному характеру модернізації. Інтелектуальний потенціал України, незважаючи на негативні наслідки соціально-економічних трансформацій, які мали місце до середини 90-х років минулого сторіччя, й дотепер лишається досить потужним. Чисельність науковців в нашій державі складає близько 0,54% від чисельності економічно активного населення (за чисельністю дослідників – 0,41%). Забезпеченість науковими кадрами в Україні й зараз відповідає рівню таких європейських країн, як: Іспанія, Польща, Чехія, Угорщина, однак більш як вдвічі менше за середнє значення цього показника в західноєвропейських країнах [2]. Однак, влада України, починаючи з часів проголошення її незалежності й дотепер, не спромоглася забезпечити прогресивний розвиток наукової діяльності в країні [3, с. 58].

Аналіз статистичних даних свідчить, що за роки незалежності України чисельність виконавців наукових та науково-технічних робіт скоротилася з 313 тис. осіб у 1990 р. до 94 тис. у 2014 р., тобто більш ніж втричі. Питома вага обсягу виконаних науково-технічних робіт у ВВП склала у 2014 р. 0,9%. Питома вага підприємств, що займалися інноваціями також зменшилася і у 2014 р. склала 13,0% від загальної кількості, в той час, коли у 2008 р. даний показник становив 18%. Фінансування інноваційної діяльності більшою мірою здійснюється за рахунок власних джерел та іноземних інвесторів, частка державних інвестицій є значно меншою, однак навіть зазначений сумарний обсяг інвестицій в науку не досягає рівня інвестицій розвинутих країн. За підрахунками в країнах ОЕСР більше ніж 50% ВВП регенерується в галузях, що засновані на знаннях [4]

Отже, формування в Україні сприятливого клімату для становлення інноваційної моделі економіки «економіка знань» можливе і потребує суспільних кроків, а саме: подолати демографічну кризу, поліпшити якість життя населення та зберегти духовний потенціал, за рахунок здійснення таких заходів як: підвищення конкурентоспроможності та інноваційності економіки, зростання рівня зайнятості та соціальної захищеності, розвиток людського та соціального капіталу, розвиток і підтримка сфери охорони здоров'я, інвестиції в освіту та інфраструктуру освітньої сфери, підвищення якості освітніх послуг, їх відповідність потребам ринку праці, здійснення ефективної міграційної політики тощо. Необхідно впроваджувати практику ефективного оподаткування на тих підприємствах, які здійснюють навчання чи підвищення кваліфікації кадрів, таким чином, щоб база оподаткування зменшувалась поступово на величину витрат на розвиток людського капіталу. Необхідно стимулювати надання кредитів на освіту, збільшення державних витрат на дослідницькі проекти.

1. Подра О. П. Інвестиції в людський капітал як чинник підвищення якості життя. [Електронний ресурс] / О. П. Подра. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2012_2/Podra_212.htm.

2. Семиноженко В. Доктрина економіки знань (Проект). [Електронний ресурс] / В. Семиноженко. – Режим доступу: <http://www.semynozhenko.net>.

3. Сахненко О.І. Економіка знань: світовий досвід та перспективи впровадження в Україні / О.І. Сахненко // Інноваційна економіка. – 2013. – №7 (45) – С.57-59.

4. Ніколайчук М. В. Інвестиції в людський капітал як передумова становлення та розвитку економіки знань. [Електронний ресурс] / Ніколайчук М. В. – Режим доступу: <http://nikolaychuk.at.ua/news/2014-12-08-57>.